

Joachim Vadianus, *Gallus pugnans*, 1514

Atelier de traduction du Groupe de théâtre antique

Université de Neuchâtel, CLAM

É. Paupe

Semestre de printemps 2020

Parasceve, Instituendae concordiae collocutores¹

Philonicus Euthymus Nomothetes

Audistis hactenus, Spectatores, ephebi, grandevi & medioximi : me narrante breviter, Euthymo vero longissime & fastidiosissime, quid Gallinae defiderent, quid Galli reponant : sive potius Euthymus, qui de Gallis ea retulit, quae ne ipsi quidem sciunt, & si scirent ne unquam crederent.

Eu. Audistis inquam Spect. quam inique gallinae accusarint, quanquam pertinenter, argumentis evidentibus, & indiciis plus quam veris galli se me Patrono purgarint. Qui etsi ea quae dicta sunt : aut proposita per Philonicum neququam dictum iri putarunt, Propterea, q aliter sensurum amo rem, aliter fidem, aliter conjugium credidere, Suspicati tamen plaeraque eas injuriae loco habituras me purgationis & defensionis provinciam ita subire volvere, ut inihil praterirem eorum, quae ad gloriam suam pertinere viderentur, qd quidem pro virli perfeci, respondendo magis, qua retaxando, multa enim consulto pratermissa sunt, quae vehementibus verborum aculeis ex officio prosequi potuissem, si me ad crescentis oratinis vastitas non absterruisset, Magis igitur tibi PHilo. temeritatis culpa tribuenda est, quam mihi longitudinis, Potest, ingens maledicentia, paucissimis verbis comprehendi, imo quinque tantum litteris ut si dixero, Fures? amoveri aunt & expungi paucis non potest.

Phi. Saepe in me maledicentiam, tu vaniloquentia notas, an non tu vaniloquus es potius, quod me bonam operam pro virili navantem, maledictum dicere falso audes, Videsis Euthyme, & cognoscens loquitor, instituam ego (mihi crede) isti tuae tam inverecundae petulantiae, alio in loco ultionem.

Eut. Heus Spec. non est satis a Philonico, tot falso Gallis esse ascripta, nisi etiam in Euthymo libidinem exaturet : minans ipse aliam iam nunc aliarum injuriarum actionem instituit, Pergamus obsecro Philo. ne gallorum & gallinatum obliti, in alius causae luctam acerbiorem deveniamus

PHi, & istud mihi adprime placet, quanquam te monitum velim, ut horum quae in me dixti memor sis, ego enim ea non intermittam, nec ut sepulta prateribo.

Eut. Dicite ergo Spect. ut estis hortati, & sententiam pronunciate, novistis insontissimos Gallos.

¹36-39

PHi. Dicite obsecro Spect. optimi, novistis optimas & insontissimas Gal-
 35 linas.

Eut. Eheu quid tacetis, ita enim utra pars occubuerit, haud promptum erit intelligere.

PHi, Eia age, profemini, quod vobis est in animo, reique finem date, fastidiosa est illa in re satis proposita, satisque clara, cunctatio.

40 **Eut.** Tacere omnes sentis, mussare, tamen vides, & conari quicquam non nullos. Quod si unus verba faceret primus, plures sensum essemus audituri. Etenim, cum respondere omnes nequeant. singuli eum qui primus loqui audeat, expectant : quem tandem ordientem, certatim urgere & impellere (ut saepe in coetu sit) reliqui multitudo solet.

45 **PHi.** Ego te Nomothetes, cum prudentissimis quibusque consiliorum acumine par sis, tam diu tacere, attente audientem, admodum miror, Effare obsecro, quod foelix faustumque fiet ut et alii aut in tu sententia conquiescant, aut ad dicendum invitati, quae animo concepere, proloquantur, nosque cum primis quid sentias, non ignoremus, Amas tu quidem, ut scio, Gallinas, & Ornithoboscias frequentissima, ea villa fovet, quam nuper ad suburbanum, exedificasti.

50 **EUt.** Salva res est, eloquente Nomothete potest enim caeteris qui assunt, recte sentiendi exemplum, praebere. Dicit ergo mi Nomothetes, et ordire faustiter.

Nom. Quia me Philonice, tuque Euthyme, adeo ut primus eloquar : quod
 55 sentio hortamini, duco non tacendum esse, maxime quod nullius sententia nostra opinione, praevenitur. Idque omnium maxime velim ut Capos castratos in vestra illa disceptatione, Galli, Gallinaeque arbitros deligerent. Iudices enim esse non possunt cum sint Eunuchi, id quod nostrarum legum sanctione, si bene sentio, comprehensum est, Arbitri Hercle optime erunt ob communis
 60 amicitiae vinculum & mores utrisque multis annis examussim perspectos, Et hoc etiam vocabulum, illo plus est honorum, Nam arbitrorum officium, multo mansuetius, multoque in affinium & conjugum dissidiis opportunis. Hos enim legum adeo non ligat severitas, quin multa possint pro partium commodo mansuetissime moderari. Illos autem officii rigor legumque dictamen non sinunt nisi
 65 cum incommodo quidam mites esse. Praete rea, Odiosissimum est, pati iudicem qui nostri generis non sit, Ad sui enim ordinis iudicem fugere debet legibus & natura promittentibus, quisquis accusatur eumque sequatur, qui accusat oportet. Quia egitur utraque pars, Caporum fidem vestris verbis imploravit, quod ego praecaeteris iter audiendum animadverti, quos alios commode praeter Ca-

70 pos, obsecro, instituetis Arbitros?

EUR. Hercle ita fieri desidero, ut Nomothetae placet, utque aliis ips an-
uentibus placere vido verum quis Caporum commodus interpret erit?

PHi. Prius quaerere, an Gallis, Gallinisque hoc ipsum sit placitum Eu-
thymue, his siquidem nolentibus nihil loci Nomothetae consulta obtinebunt.

75 **NOM.** Quin igitur, quid velint rimamini?

PHi. iam rimabimur si placet Euthyme?

EUT. perplacet. Vos interim Spectatores Spectatores libero & hilario
animo eritis.

NOM. Video ego medius fidiis, trisque acceptos esse Capos, nam utri-
80 que connivent & verbis quoque assentiuntur, Verum revertentes audiamus.

PHi. Pulchre Gallinae sibi evenisse putant, quod Capos arbitros habi-
turae sunt.

EUT. Et pulcherime Galli, nam Capi Galli aliquando fuere, Gallinae nun-
quam.

85 **PHi.** Subiobsecro Nomothete, provinciam id eloquendi quod Capi vo-
lunt. Nullum enim omnium scio qui majori ipsis familiaritate, inter ociandum
junctus sit. Enarra igitur eis prius rem omnem ut eam acceptisti, & Democriti
herba, qua multarum volucrum sermonem intelligis, gnaviter utete.

NOM. Quia ita Patroni vultis ita agetur, verum immorandum est pau-
90 lisper donec omnia explicem Capi, & quae rursum dicenda sint accipiam. Vos
interim Spect. orate superos, ut Nomothetes voster ex Caporum Senatu id
referat, quod pro pace & concordia, tantae discordiae prospere faxit.